

Мінімальні стандартні правила поведження з в'язнями закріплюють права засуджених, але є граничними нормами, що припустимі для в'язнів. Пункт 1 встановлює, що Правила не мають на меті детально описувати взірцеву систему пенітенціарних установ, а призначені лише задля того, щоб на основі загальноновизнаних досягнень сучасної думки викласти те, що звичайно вважається правильним з принципового і практичного поглядів у галузі поведження з в'язнями та в управлінні установами [2].

Отже, аналізуючи Мінімальні стандартні правила поведження з в'язнями, можемо дійти висновку, що це є прогресивний акт стосовно гуманного поведження із засудженими до позбавлення волі, який містить фундаментальні принципи забезпечення прав в'язнів, як і будь-яких загальноновизнаних прав людини.

Література:

1. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права. Пакт. Міжнародний документ 16 груд. 1966 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043. (дата звернення 20.10. 2023 р.).

2. Мінімальні стандартні правила поведження з в'язнями : Правила. Міжнар. док. від 30 серп. 1955 р. URL: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/995_212. (дата звернення 20.10. 2023 р.).

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-327-2-9>

СТВОРЕННЯ ЕФЕКТИВНОЇ СИСТЕМИ ПОКАРАНЬ – ЗАПОРУКА ФУНКЦІОНУВАННЯ НОВОЇ В'ЯЗНИЦІ

Лаптінова О. К.

*кандидат юридичних наук,
прокурор відділу Київської обласної прокуратури
м. Київ, Україна*

Наукові роздуми щодо поняття «система покарань» зазвичай зводяться до певної сукупності або переліку покарань, які закріплені у кримінальному кодексу України у 2001 році. З метою єдиного розуміння теоретичних і практичних положень застосування норм кримінального законодавства варто використовувати термін «система покарань». До ознак такої системи вчені відносять:

1) цілісність системи, яка не зводить систему покарань до простого об'єднання її складових; цілісність системи полягає у встановленні видів та розмірів покарань, які у подальшому деталізовано втіляться у конкретну кримінально-правову норму Особливої частини КК.

2) цілеспрямованість – система покарань має певну ціль існування, що виражається у її інструментальній цінності, виступаючи, хоч і непрямо засобом захисту суспільних інтересів від кримінальних правопорушень;

3) функціональність системи покарань, яка знаходить своє відображення у функціях покарання;

4) структурованість системи покарань, вона з по'явою нового виду покарання пробаційний нагляд складається з 13-ти видів покарань, кожен із яких володіє відповідними специфічними правообмежувальними властивостями, що відрізняються від інших елементів.

На нашу думку, законодавець у якості критерію побудови системи покарань обрав не суворість покарання засудженого за вчинене кримінальне правопорушення, а його альтернативу. Хоча, сприйняття покарання засудженим – це його індивідуальне бачення.

Отже, система кримінальних покарань в Україні – це встановлений кримінальним законом, обов'язковий для суду, соціально обумовлений, взаємопов'язаний, вичерпний перелік покарань, розташованих у певному порядку.

Вважається, що позбавлення волі є найбільш суворим покаранням серед покарань, передбачених Кримінальним кодексом України. При відбуванні цього покарання засуджені перебувають у суворій ізоляції і зазнають суттєвих правообмежень відповідно до вироку суду та режиму відбування покарання.

Доцільний обсяг правообмежень як кари за вчинений злочин, гарантії забезпечення прав, законних інтересів засуджених, недопущення суб'єктивізму у відносинах підпорядкування адміністрації пенітенціарної установи та засуджених – це основні складові ефективності виконання покарання у виді позбавлення волі, які мають забезпечити досягнення мети виправлення та ресоціалізації засуджених [1, с. 2].

Створення ефективної системи кримінальних покарань, яка б дозволила максимально диференціювати та індивідуалізувати кримінальну відповідальність з урахуванням принципів економії репресій, є актуальною проблемою в тій чи іншій мірі для всіх країн світу.

Не виключенням є і Україна. Події, які відбулися в Україні на перетині ХХ–ХХІ століття, зокрема, оновлення країною власної незалежності, прийняття нової Конституції, інтеграція до світової спільноти, зміна суспільних відносин у всіх сферах життя країни, воєнний стан у зв'язку з широкомасштабною «спецоперацією»

держави – агресора р.ф. визначили в тому числі, і нові погляди на зміст виконання / відбування покарань, на мету, завдання, принципи, функції і цілі соціалізації, ресоціалізації та реінтеграції засуджених.

В'язниця в Україні – це новий формат дослідження діяльності Державної кримінально-виконавчої служби України. Вона по суті має усунути усі порушення, які виявляють перевірки установ виконання покарань ДКВС України, зокрема:

- іноді жакливі умови перебування засуджених в місцях несвободи призводять до щоденних конфліктів, насильства, смертності, вчинення нових злочинів;

- катастрофічна недофінансованість (на рівні 65% від необхідного), спонукає персонал місць несвободи вишукувати нові види фінансування;

- неналежне медичне обслуговування й погані умови праці персоналу місць несвободи тощо. Усе це створює передумови для конфліктів усередині засуджених та жорстокого поведіння з боку адміністрації.

Отож, фундаментальна концепція, яка покладена в основу в'язниці запропонованої вітчизняним вченим І.Г. Богатирьовим – це не просто зміна назви – це, зокрема, і відповідь на Стратегію реформування пенітенціарної системи на період до 2026 року, а також переорієнтація всієї суті діяльності кримінально-виконавчої служби з покарання злочинця на забезпечення суспільства шляхом створення умов для його соціалізації, ресоціалізації та реінтеграції після звільнення у суспільство [2, с. 4].

Тобто рішення щодо оновлення назви виконання / відбування засудженими покарання в місцях несвободи передбачає відхід від каральної суті в'язниці та переорієнтацію на європейські стандарти організації соціальної роботи з засудженими на основі безумовного дотримання прав і свобод особистості, організацію корисності відбування покарання і ефективності підготовки засудженого до життя в суспільстві.

У першу чергу, важливо домогтись чіткого усвідомлення персоналом в'язниці нових визначених державою завдань, що в свою чергу потребує змін у підходах до організації роботи з персоналом, його професійній підготовці. Нова в'язниця покликана змінити вектор інформаційного забезпечення про порядок і умови відбування засудженими в місцях несвободи покарання за вчинене кримінальне правопорушення, на що і чекає суспільство.

Література:

1. Богатирьов І.Г. Пенітенціарні установи України (теорія і практика) : Наукове видання (на трьох мовах). Київ, 2013. 450 с. С. 2.
2. Богатирьов І.Г В'язниця в Україні: інноваційна модель. Київ : ВД «Дакор». 2023. 44 с. С. 4.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-327-2-10>

ВИКОРИСТАННЯ ТЕРМІНУ «КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧІ ЗАСАДИ» У ДОСЛІДЖЕННЯХ ВІТЧИЗНЯНИХ ВЧЕНИХ

Литвиненко О. Ю.

*здобувач III рівня вищої освіти «доктор філософії»
Класичний приватний університет
м. Запоріжжя, Україна*

В наукових працях вітчизняних вчених часто використовується термін «кримінально-виконавчі засади» зміст якого тлумачиться по різному. У зв'язку з цим, ми проаналізували даний термін і дійшли висновку, що він по – перше, застосовується вченими відповідно до предмету дослідження, а по – друге, його використання має суцільно теоретико-прикладний характер, оскільки в нормі Кримінально-виконавчого кодексу (2003 р.) він не передбачений.

Отже з'ясування терміну «кримінально-виконавчі засади» має не тільки і не стільки теоретико-пізнавальний характер, оскільки як зауважує авторський колектив навчального посібника «Поняття та зміст прогалин і колізій у кримінально-виконавчому законодавстві та шляхи їх подолання», він має нести також і прикладний характер [1, с. 38].

Варто наголосити, що кримінально-виконавчі засади не лише входить в структуру порядку і умов виконання/відбування засудженими покарання в місцях несвободи, вони також є частиною захисту прав і свобод засуджених, оскільки порушення адміністрацією установи виконання покарань (залежно від рівня безпеки) матеріально-побутові та медико-санітарні вимоги законодавства викликають у засуджених їх рідних регулярні скарги до Секретаріату Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини та суду.

До речі, вітчизняний вчений В. Я. Конопельський у власному дослідженні, дійшов висновку, що в науковій літературі з питань кримінально-виконавчого права словосполучення типу «кримінально-виконавчі засади» є широко вживаними, проте їх автори досі